

GERMAN MELVIL ASARLARI POETIKASI

Sattarova Dilnoza

Jizzax Politexnika Instituti o'qituvchisi

Annotatsiya: *Maqolada Amerika adabiyotining taniqli namo yondasi German Melvil (1819- 1891) ning asarlari poetikasi va ulaming o'ziga hosligi borasida tahlillar taqdirn etiladi.*

Annotation: *The article presents an analysis of the poetics of the works of German Melville (1819 - 1891), a well-known figure in American literature, and their originality.*

Аннотация: *В статье представлен анализ поэтики произведений известного деятеля американской литературы Германа Мелвилла (1819 - 1891) и их своеобразия.*

Har bir xalqning o'ziga xos milliy dostoni bor. Nemislar uchun bu Nibelunglar haqidagi doston, inglizlar uchun - davra stoli ritsarlari haqida. finlar uchun - Kalevala, frantsuzlar uchun - Roland qo'shig'i. slavyanlar uchun - dostonlar. Ulaming barchasi asrlar qa'ridan kelib chiqqan xalq amaliy san'ati negizida yaratilgan.

Ammo Mobi Dik haqidagi eng yosh amerikalik dostonni bir kishi - yozuvchi Herman Melvil yozgan. u o'z mamlakatining shakllamshi -va gullagan da'nda yashagan. Shon- sharaf unga vafotidan keyin keldi.

Agar 1917-1921 yillarda nashr etilgan 4 jildlik Kembrj Amerika adabiyoti tarixida Melvilga to'rt sahifadan kamrog'i bag'ishlangan bo'lsa, R.Stemmng Illinoys universiteti kitobida (1957) dan ortiq blbliografira ma'jud. yozuvchi hayoti va ijodiga oid minglab nomdagi kitoblar, risolalar, maqolalar. dissertatsiyalar mavjuddir.

Herman Melvil(1819-1891), amerikalik romantiklarning eng murakkab va teranligi. yorqin va g'ayrioddiy taqdirli odam. Janubiy dengizlami suzib yurgan jasur dengizchi-kitchi - yoshligida mashhur yozu"chi tariqasida tanilgan. "Typei" asarida muallf uslubi allaqachon sezilgan.

Hikoya birinchi shaxsda bo'lib, bosh qah^amon ozinirg boshidan kechirgan sarguzashtlari va sarguzashtlarini tasvirlaydi. Iste'dodli yozuvchi o'qvwchini hayajonda ushlab turishga va uzoq kutilgan tanbehni kutishga muvaffaq bo'ldi, chunki bunday hikoyalar o'sha davy adabiyoti uchun kamdan-kam uchraydi.

Herman Melvill o'z tajribasidan ko'p narsa oldi, lekin bir narsa faqat fantastika bo'lib qoldi. Asarda turli tahaqalar hayoti, Yozuvchi xalq hayotining ko'p qirralarini masxara qilgan.

Hikoya noaniq qabul qilindi va muallf hatto tuhmatchi deb atalgan. Biroq ayblovlar asossiz edi. Herman Melvil zo'r kuzatuvchi bo'lib chiqdi va odamlami^ig fe'l-atvori va xulq-atvarlm yaxshi o'rgana oldi. U o'z romanlarida inson xarakterini, ularmng o^ko^^ va shafqatsizligini yorqin va rang-barang tasvirlagan.

Herman Melvill asosan ^obiy sharhlami oladi. Eng qiziqarlisi uning "Mobi Dik romanidir. O'quvchi razu"chining g'oyat qiziqarli yozganini, syujeti o'ziga qaram bo'lishini ta'kidlasa-da, kitobda syujet va satrlaming o'zaro to'qnashuvi juda ko'p bo'lib, bu odamni

diqqatli qilishga undaydi. Oson o'qishni yaxshi ko'radiganlaim ko'pincha roman o'qish qiyinligi undan uzoqlashtiradi. Asarning ramziyligi uni yanada sirli va ayni paytda qiziqarli qiladi

U 1920-yillarda, birinchi jahon urushidan so'ng, odamlarda qoniqarsiz mavjudlik hissini kuchaytirgan "kashf qilingan"; Melvil opining fojiali munosabati va o'ziga xos badiiy uslubi bilan zamondosh sifatida qabul qilindi. Unga bo'lgan qiziqish o'sishda davom etdi va 1950-yillarda o'zining eng yuqori cho'qqisiga chiqdi; *Moby Dik* 19- asrning eng muhim romani sifatida e'tirof etilgani bejiz emas.

Uning asarlaridan *Ilta ibora tun* (1846)

1. Kambag'al kema! O'zmgizning tashqi ko'rinishingiz istaklaringizni aks ettiradi:

Bu qanday achinarli ahvolda!

2. Tog'lar va ichki makon nafaqat yirtqich hayvonlaming guvillashidan xoli bo'lgan va mayda jonzotlaming bir nechta namunalari bilan jonlantirilgan jim joylami namoyish etadi.

3. Bizning kemanz liar qanday xursandchilik va buzuqliklarga taslim bo'lgan. Ekipajning haddan tashqari ehtiroslari va ulaming cheksiz zavqi o'rtasida zarracha to'siq bo'lmadi.

4. Ammo bu aks ettirishlar xayolimni kamdan-kam ishg'ol qilar edi: Soatlar o'tgani sayin o'zimni tashlab ketar edim. agar menga yoqimsiz fikrlar tushsa. ulami tezda rad etardim. Men qamalgan yashil maydonchaga qoyil qolganimda. men "orzular vodiysida" ekanligimni va tog'lar ortida faqat tashvish va xavotir olami bor deb o'ylashga moyil edim.

5. Odamning aqldan ozishi ko'pincha ayyor va mushuk narsadir. Qochib ketgan deb o'ylashganda. u o'zini faqat jim va nozik shaklda o'zgartirib yuborgan bo'lishi mumkin

6. Ba'zi qiziquvchan o'limlarga ko'ra. liar doim sud binolari atrofida lager qurgan shahar filibillerida qayd etilganidek. janoblar. gimohkorlar eng muqaddas muhitda ko'p bo'lishadi.

7. Hech qanday xaritada yo'q. Haqiqiyjoylar hech qachon bo'lmaydi.

8. Zulmat orqali hayvonning kelajakdagi izi. uchuvclnning qirg'oq chizig'i singari. ovchining aql-idrokida deyarli amqlangan. Shunday qilib. ovchining bu ajoyib maliorati suvda yozilgan narsaning tezkorligi. uyg'onish. quruq maqsad kabi. hanima maqsadlar uchun ishonchli.

9. Oh. baxt numi izlaydi. shuning uchun biz dunyo baxtli deb liukni qilamiz; ammo og'riq yolg'izlikda yashiradi. shuning uchun biz og'riq yo'q deb liukni qilamiz.

10. Ammo u koinotda yolg'iz. mutlaqo yolg'iz tuyulardi. Atlantika okeamning o'rtasida joylashgan o'ljaga o'xshash narsa.

II. Men uning jasadiga sadaqa berishim mumkin edi; ammo tanasi og'ritmadi: uning ruhi kasal edi. men uning ruliiga erisha olmadim.

Bugungi kunda G.Melvill ijodiga yuzga yaqin monografiya va besh yuzga yaqin maqolalar bag'ishlangan bo'lib, bu, albatta, uning e'tirof etilganidan dalolat beradi, lekin hech qanday holatda uning tugamagani yoki hech bo'lmaganda to'liq tushunilganligidan dalolat bermaydi.

Melvilnmg mamlakatdagi va uning tashqarisida obro'si juda katta. Ingliz Shekspir jamiyati misolida Amerikada Melvil jamiyati tuzildi.

Bundan tashqari. ko'p yillar davomida an'anaviy Melvil marafoni liar yili Nyu-Yorkda o'tkazib kelinmoqda. Nyu-Yorkdagi konsert zallaridan birida Amerikaning turli burchaklaridan yig'ilgan aktyorlar, musiqachilar va yozuvchining muxlislari navbatma-navbat (har biri o'n daqiqadan) "Mobi Dik" matnini o'qib berishdi.

Festival katta otashmlar va xalq bayramlari bilan yakunlamadi. Albatta. buyuk adib hayotligida bu shom-shuhratnmg yuzdam bir qismimi ham boshdam kechirmagami achimarli. Ammo bugun. kech bo'lsa-da. Herman Melvill jahom madaniyati panteonida o'zimng munosib o'miHi egalladi. Melvillnmg so'mggi roman "Tempter: His Masquerade". Missisipi shtatida suzib yurgam "Bema 'nilik" kemasida. odamlaming ishonchsizligi haqidagi kostik satira edi. Biroq bu satira adibrnng ijod usulim tamomila o'zgartira olgan va yangicha poetik yondashuv hosil qilgan deya tarix zarvaraqlarida muhirlmidi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

- 1) <http://www.litwomen.ru/news.html?id=263>
- 2) Johnson, Bradley A. The Characteristic Theology of Herman Melville: Aesthetics, Politics, Duplicity (англ.). — Eugene, OR: Wipf and Stock (англ.)рус., 2011. — ISBN 978-1-61097-341-0.
- 3) Arvin, Newton (англ.)рус.. Herman Melville (неопр.). — New York: Sloane, 1950.
- 4) Мельвилль, Герман // Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона : в 86 т. (82 т. и 4 доп.). — СПб., 1890—1907.